

Výjezdní seminář z obchodního práva
Obchodněprávní judikatura včera, dnes... a zítra?
25. – 27. dubna 2014

Zastupování a.s. či s.r.o. členy orgánů ve střetu zájmů.

Martin Pečinka
4. ročník PF UK

1. Úvod a cíl práce

Pro svou práci jsem si vybral téma zastupování a.s. či s.r.o. (dále též jako „společnosti“ nebo samostatně jako „společnost“) členy orgánů ve střetu zájmů. Práce bude spočívat v přehledu zásadní judikatury vycházející z právní úpravy účinné do 31. 12. 2013, kdy cílem práce bude stanovení použitelnosti této judikatury na právní úpravu účinnou od 1. 1. 2014.

Pro stanovený cíl je práce rozdělena do několika částí. V první části představím právní úpravu platnou do 31. 12. 2013. Druhá část bude předkládat zásadní judikaturu, která formovala právní úpravu platnou do 31. 12. 2013. Poslední třetí stěžejní část práce bude analyzovat zásadní judikaturu z druhé části a její použitelnost na právní stav po 31. 12. 2013

Pro účely mé práce je nezbytné rozlišovat tzv. „starou“ a tzv. „novou“ neboli rekodifikační právní úpravou. „Stará“ právní úprava spočívá především v zákoně č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, ve znění zákona č. 179/2013 Sb. (dále jen „ObchZ“) a v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 428/2011 Sb. (dále jen „SOZ“). Novou právní úpravu představuje zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (dále jen „ZOK“) a zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „NOZ“).

2. Střet zájmů při jednání jménem společnosti v obchodním zákoníku a starém občanském zákoníku

Právní úpravu kolize zájmů upravuje obchodní zákoník a podpůrně starý občanský zákoník (vzhledem k §1 odst. 2 ObchZ).

Zastupováním společností členy orgánů ve střetu zájmů, tedy při tzv. zájmové kolizi, musíme do 31. 12. 2013, tedy do konce účinnosti obchodního zákoníku a starého občanského zákoníku, rozumět v dikci příslušné právní úpravy zejména střet zájmů při jednání statutárního orgánu jménem společnosti, kdy společnost jedná přímo – osobně (§ 13 odst. 1 ObchZ). O členech jiných orgánů jednajících jménem společnosti lze uvažovat vzhledem k pověření činnosti při provozování podniku (§ 15 odst. 1 ObchZ) případně subsidiárně vzhledem k § 20 odst. 2 SOZ.

Statutárním orgánem je dle obecné úpravy starého občanského zákoníku (§ 20 odst. 1) takový orgán, který je oprávněn smlouvou o zřízení právnické osoby, zakládací listinou nebo zákonem činit právní úkony ve všech věcech.

U akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným má přednost úprava obchodního zákoníku, kdy obchodní zákoník stanoví, že statutárním orgánem je představenstvo (§ 191 odst. 1 ObchZ) respektive jednatel (§ 133 odst. 1 ObchZ).

Na samotný střet zájmů v obchodním zákoníku dopadají zejména ustanovení § 194 odst. 5 ObchZ a § 196a ObchZ (tzv. transakce s konfliktem zájmů), a to jak na akciovou společnost, tak vzhledem k § 135 odst. 2 ObchZ i na společnost s ručením omezeným.

Střet zájmů člena statutárního orgánu při jednání jménem společnosti není upraven uceleně. V obchodním zákoníku najdeme jednak úpravu kvality péče, se kterou by měl člen statutárního orgánu jednat jménem společnosti. Obchodní zákoník dále upravuje tzv. vnitřní transfery společnosti, tedy transakce se střetem zájmu. V neposlední řadě se judikatura vyrovnává s podpůrnou úpravou obchodního zákoníku zákoníkem občanským a to především k ustanovení § 22 odst. 2. SOZ.

2.1. § 194 odst. 5 ObchZ

Z § 194 odst. 5 plyne pro člena statutárního orgánu vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře (do 1. ledna 2001 „s náležitou péčí“). S pojmem péče řádného hospodáře jde ruku v ruce princip loajality k zájmům společnosti. Judikatura dovozuje¹ povinnost loajality jako součást péče řádného hospodáře. Stejně se k této otázce staví i část odborné veřejnosti². Prospěch společnosti by měl být vždy nadřazen prospěchu vlastnímu. Statutární orgán se tedy chová při správě společnosti jako ve vlastních věcech, ale s rezignací na svoje osobní zájmy, pokud by se mohly křížit se zájmy společnosti³.

2.2. § 196a odst. 1 ObchZ

Dle § 196a odst. 1 lze uzavřít smlouvu o úvěru nebo půjčce mezi společností a členem představenstva, členem dozorčí rady, jednatelem či osobou oprávněnou jménem společnosti takovou smlouvu uzavřít, nebo osobami blízkými všech výše uvedených, nebo na ně bezplatně převést majetek společnosti jen s předchozím souhlasem valné hromady a jen za podmínek obvyklých v obchodním styku.

2.3. §196a odst. 2 ObchZ

Jsou-li osoby dle § 196a odst. 1 oprávněny jednat i jménem jiné osoby, použije se §196 a odst. 1 obdobně na plnění ve prospěch této osoby (nejde-li o vztah ovládající – ovládaný).

2.4. § 196a odst. 3 a 4 ObchZ

Úprava těchto ustanovení vychází především z evropského práva, konkrétně ze směrnice 77/91/EHS, článku 11, tzv. druhé směrnice⁴. Jejím smyslem je zabránit vyvádění kapitálu ze společnosti a poškození akcionářů a věřitelů. Český zákonodárce transponoval tuto směrnici mnohem přísněji, když mimo jiné rozšiřuje osobní působnost z akcionáře a zakladatele na více osob.

Znění § 196a odst. 3 je následující: „*Jestliže společnost nebo jí ovládaná osoba nabývá majetek od zakladatele, akcionáře nebo od osoby jednající s ním ve shodě anebo jiné osoby uvedené v § 196a odst. 1 nebo od osoby jí ovládané anebo od osoby, se kterou tvoří koncern, za protihodnotu ve výši alespoň jedné desetiny upsaného základního kapitálu ke dni nabytí nebo na ně úplatně převádí majetek této hodnoty, musí být hodnota tohoto majetku stanovena na základě posudku znalce jmenovaného soudem. Pro jmenování a odměňování znalce platí ustanovení § 59 odst. 3. Jestliže k nabytí dochází do 3 let od vzniku společnosti, musí je schválit valná hromada.*“

Dle § 196a odst. 4 se ustanovení §196a odst. 3 se nevztahuje na nabytí nebo zcizení majetku v rámci běžného obchodního styku a na nabytí nebo zcizení z podnětu nebo pod dozorem nebo dohledem státního orgánu nebo na nabytí nebo zcizení na evropském regulovaném trhu nebo zahraničním trhu obdobném regulovanému trhu či v českém nebo zahraničním mnohostranném obchodním systému. Ustanovení § 196a odst. 1 o souhlasu valné hromady se vztahuje obdobně i na bezúplatný převod majetku na akcionáře.

2.5. § 196 a odst. 5 ObchZ

Společnost může všem osobám uvedeným v § 196a odst. 1 a 2 poskytnout zajištění závazků jen se souhlasem valné hromady (nejde-li o vztah ovládající – ovládaný).

Úprava poskytnutí zajištění závazků byla zásadně novelizována s účinností od 1. 1. 2012, vzhledem k tomu, že úprava účinná do 31. 12. 2011 obsahovala v § 196a odst. 1 pravidlo, podle kterého se zákonná omezení (předchozí souhlas valné hromady, podmínky obvyklé v obchodním styku) vztahovala i na smlouvu, jejímž obsahem je zajištění závazků osob uvedených v §196a odst. 1. Problematické bylo stanovení okruhu smluv, jichž se ustanovení týká. Proto bylo „zajištění“ s účinností od 1. 1. 2012 podrobeno jednotnému režimu v § 196a odst. 5.

2.6. § 22 odst. 2 SOZ

Podpůrná úprava starého občanského zákoníku spočívá v ustanovení § 22 odst. 2, dle kterého nemůže jiného zastupovat ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného. Lze tedy obecně říci, že pokud konkrétní situaci nelze podřadit pod ustanovení obchodního zákoníku, bude se přiměřeně aplikovat postup dle §22 odst. 2 SOZ.

3. Porušení pravidel o střetu zájmů v obchodním zákoníku a starém občanském zákoníku

3.1. § 194 odst. 5

Důkazní břemeno zachování kvality péče řádného hospodáře leží na samotném členu představenstva (jednateli), nikoli na společnosti. S porušením péče řádného hospodáře může být spojen závazek k náhradě škody, budou-li plněny i další předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu a nebudou-li dány liberační důvody. Stalo-li se tak v souvislosti s právním úkonem společnosti, při němž jednal jménem společnosti statutární orgán a nezachoval kvalitu péče řádného hospodáře, nelze považovat takový právní úkon za neplatný.

3.2. § 196a odst. 1, 2

Nedodržení předchozího souhlasu valné hromady má za následek absolutní neplatnost právního úkonu pro rozpor se zákonem (§ 39 SOZ)⁵. To však neplatí bezvýjimečně. V situaci, kdy osoby, které smlouvu uzavřely, byly současně ke dni uzavření smlouvy jedinými společníky společnosti, nezpůsobuje absence předchozího souhlasu valné hromady neplatnost takové smlouvy. A to de úvahy, že podpisem vyjádřili všichni společníci nejdéle ke dni uzavření smlouvy svůj souhlas a dovozovat neplatnost smlouvy by bylo v takové situaci formalistické a v rozporu s účelem ustanovení⁶.

Taktéž není-li smlouva uzavřena za podmínek obvyklých v obchodním styku je smlouva neplatná pro rozpor se zákonem (§ 39 SOZ) např. bezúplatné poskytnutí zajištění⁷.

3.3. § 196a odst. 3 a 4

Nedodržení souhlasu valné hromady se smlouvou podléhající ustanovení § 196a odst. 3 neznámá její neplatnost, nýbrž neúčinnost. Souhlas může být dán až dodatečně. To platí, pokud dochází k nabytí majetku do 3 let od vzniku společnosti.

Nutnost znaleckého posudku ve smyslu § 196a odst. 3 pod sankcí absolutní neplatnosti byla judikaturou⁸ překonána, když bylo Nejvyšším soudem ČR dovozeno, že pokud byla ve smlouvě o převodu majetku podléhající ustanovení § 196a odst. 3 sjednána tržní příp. pro společnost výhodnější cena, není taková smlouva neplatná jen proto, že cena nebyla určena na základě znaleckého posudku.

3.4. § 196a odst. 5

Nebude-li zajištění závazků osob uvedených v § 196a odst. 1 a odst. 2 poskytnuto se souhlasem valné hromady. Nelze než mít za to, že zajištění bude v takovém případě neúčinné. Dodatečným souhlasem nabude účinnosti.

3.5. § 22 odst. 2 SOZ

Nestačí pouze možnost rozporu se zájmy zastoupeného. Rozpor zájmů musí reálně existovat. Je tak třeba vycházet z povahy právního úkonu i ze všech okolností případu, tak aby bylo možno zabezpečit ochranu zájmů zastoupeného. Právní úkony v rozporu s § 22 odst. 2 jsou neplatné.

4. Judikatura

4.1. 21 Cdo 11/98 ze dne 17. 11. 1998

Skutkový základ rozhodnutí spočíval v situaci, kdy statutární orgán – jednatel společnosti s ručením omezeným – byl zaměstnán u této společnosti na základě pracovní smlouvy, kterou se svou osobou jménem společnosti sám uzavřel. Jednatel se jako žalobce domáhal po společnosti jako žalované nevyplaceného platu na základě této pracovní smlouvy.

Nejvyšší soud v rozhodnutí o dovolání nevyločil, že by jednatel za společnost nemohl uzavírat smlouvu, jejíž druhou stranou bude sám jednatel jako fyzická osoba (ostatně zákon tak i předpokládá v § 132 odst. 3 ObchZ). V každém konkrétním případě, však bude třeba zkoumat, zda nedochází ke střetu zájmů společnosti a jejího statutárního orgánu. Z ustanovení § 14 odst. 2 zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZP“), jež vylučuje, aby jiného zastupoval ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného, Nejvyšší soud analogicky dovodil, že také v případě, kdy jedná statutární orgán jménem společnosti, nemůže za společnost jednat tehdy, jsou-li jeho zájmy v rozporu se zájmy společnosti.

Dále se Nejvyšší soud vyjádřil k rozdílnosti zájmů při uzavírání pracovní smlouvy: „Pracovní smlouva je dvoustranným právním úkonem, který je výsledkem smluvního jednání, do něhož obě strany vstupují s vlastními představami o jeho obsahu a výsledku. Každá strana chce pro sebe smlouvu sjednat co nejvýhodněji. Na rozdílnosti zájmů nic nemění ani případná bezvýhradná akceptace učiněné nabídky. Vždy jde pouze o odraz aktuální situace na trhu práce. Výsledek jednání nevypovídá o rozdílnosti zájmů obou stran při sjednávání pracovní smlouvy.“ Nejvyšší soud vyjadřuje závěr, že rozdílnost zájmů smluvních stran při sjednávání pracovní smlouvy zpravidla vylučuje, aby za zaměstnavatele jednala a podepsala pracovní smlouvu tatáž osoba – budoucí zaměstnanec, který je druhým účastníkem smlouvy. Vždy však bude nutno vycházet z konkrétních okolností, za nichž k uzavření pracovní smlouvy došlo. Nelze takový střet zájmů obecně presumovat ke každé pracovní smlouvě.

4.2. 29 Cdo 3864/2008 ze dne 24. 2. 2009

Dle skutkového stavu byli žalobci i žalovaný společníky společnosti, každý z nich zároveň jednatelem společnosti oprávněným jednat samostatně. Žalovaný na svém pozemku umožnil výstavbu provozovny společnosti tvořené dvěma objekty. K oběma objektům bylo už v únoru roku 2000 zřízeno zástavní právo ve prospěch žalobců, v listopadu roku 2000 pak žalovaný smlouvou o věcném břemeni, zřídil právo užívání ve svůj prospěch. Následně kupní smlouvou ze dne 29. 12. 2000, společnost jednající jedním z žalobců oba objekty prodala.

Nejvyšší soud se zde vyjádřil k ustanovení § 13 odst. 1 věta druhá ObchZ, které stanoví, že podnikatel právnícká osoba jedná statutárním orgánem nebo za ni jedná zástupce, vypočítává alternativně tyto dva způsoby jednání. Přímým jednáním podnikatele právnícké osoby je jednání jejího statutárního orgánu. Právní úkony učiněné statutárním orgánem jsou právními úkony právnícké osoby (viz. rozsudek sp. zn. 29 Odo 430/2002 ze dne 7. 5. 2003). Nepřímé jednání podnikatele je pak jednání, při kterém projevuje vůli zástupce, a

to jménem a s důsledky pro zastoupeného podnikatele. Pouze pro případy nepřímého jednání podnikatele lze uvažovat o podpůrné aplikaci ustanovení občanského zákoníku o zastoupení. Ta je na druhé straně zásadně vyloučena v případech, kdy podnikatel právnická osoba jedná statutárním orgánem.

Na úkony, které společnost učinila svými jednatelem, ať už žalobci nebo žalovaným, není zásadně možné ani přiměřeně aplikovat ustanovení § 22 odst. 2 SOZ už proto, že platnost zásady zákazu střetu zájmů pro výkon působnosti statutárního orgánu obchodní společnosti lze spolehlivě dovodit přímo z úpravy obchodního zákoníku, zejména z ustanovení § 194 odst. 5 a § 196a.

„Podle § 194 odst. 5 věty první ObchZ byli členové představenstva povinni vykonávat svou působnost s náležitou péčí. Součástí náležité péče bylo mimo jiné i to, že člen představenstva dává při rozhodování v představenstvu přednost zájmům společnosti před zájmy akcionáře, který jej do představenstva vahou svých hlasů prosadil, a nenechá se při výkonu funkce tímto akcionářem ovlivňovat (povinnost loajality). Uvedené platí obdobně i pro výkon působnosti jednatele ve společnosti s ručením omezeným.“ Nejvyšší soud tak dovodil povinnost loajality jako součást náležité péče resp. péče řádného hospodáře.

Tedy splnění požadavků na převod dle § 196a ObchZ ještě neznamená, že statutární orgán vykonával svou působnost s náležitou péčí, a že neporušili povinnost loajality. Porušení povinnosti loajality však nemá vliv na samotnou platnost smlouvy, zakládá pouze nárok společnosti na náhradu vzniklé škody.

4.3. 29 Cdo 910/2009 ze dne 20. 5. 2010

Nejvyšší soud tímto rozhodnutím zpřehlednil přinejmenším na první pohled protichůdné závěry rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 3864/2008 ze dne 24. 2. 2009, kde Nejvyšší soud jednak vyslovil názor, že pro případy přímého jednání právnické osoby – tedy jednání jejího statutárního orgánu, je zásadně vyloučena podpůrná aplikace ustanovení o zastoupení občanského zákoníku – vyloučil tedy subsidiaritu. Rovněž se však vyjádřil v tom smyslu, že v konkrétním případě nelze uvažovat ani o přiměřené aplikaci (a tedy analogii) § 22 odst. 2 SOZ (ustanovení o zastoupení občanského zákoníku), a to proto, že platnost zásady zákazu střetu zájmů pro výkon působnosti statutárního orgánu lze spolehlivě dovodit z obchodního zákoníku, především z ustanovení § 194 odst. 5 a § 196a ObchZ.

Za skutkového stavu, kdy jednatel společnosti uznal závazek jménem společnosti vůči své osobě v den předcházející prohlášení konkurzu na společnost, je třeba dále zkoumat, zda jednatel v době uznání závazku nejednal v (nepřípustné) kolizi zájmů svých a zájmů společnosti.

Nejvyšší soud dále v tomto rozsudku k jednání statutárního orgánu obchodní společnosti ve střetu zájmů uvedl, že jej řeší především sám obchodní zákoník, a to zejména v ustanoveních § 194 odst. 5 a § 196a ObchZ, k čemuž odkázal na již zmiňovaný rozsudek sp. zn. 29 Cdo 3864/2008 ze dne 24. 2. 2009. V případech na které úprava obchodního zákoníku nedopadá, je třeba dle Nejvyššího soudu vyjít ze závěrů rozsudku sp. zn. 21 Cdo 11/98 ze dne 17. 11. 1998, podle kterého statutární orgán nemůže jménem společnosti jednat, jsou-li jeho zájmy v rozporu se zájmy společnosti.

Nejvyšší soud v závěru odůvodnění tohoto rozhodnutí konstatoval následující: *„Nebude-li na konkrétné skutkový stav dopadat úprava střetu zájmů obchodní společnosti a jejího statutárního orgánu dle obchodního zákoníku, bude nutné se zabývat i tím, jestli tento skutkový stav obстоjí (s přihlédnutím k rozsudku sp. zn. 21 Cdo 11/98 ze dne 17. 11. 1998) i z pohledu práva občanského (§ 1 odst. 2 ObchZ).“*

4.4. 21 Cdo 3694/2012 ze dne 24. 9. 2013

Závěry tohoto rozhodnutí vycházejí z výše uvedené předchozí judikatury střetu zájmů. Konkrétně zde však Nejvyšší soud přímo zmiňuje ustanovení § 22 odst. 2 SOZ, jež vylučuje, aby jiného zastupoval ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného. Vzhledem k tomu, že obchodní zákoník ani starý občanský zákoník nemá ke střetu zájmů výslovnou úpravu, je dle Nejvyššího soudu z předmětného ustanovení třeba analogicky dovodit, že statutární orgán obchodní společnosti nemůže platně jednat jménem společnosti, jsou-li jeho zájmy v rozporu se zájmy společnosti.

4.5. Analogie či subsidiarita § 22 odst. 2 SOZ?

Judikatura k zastoupení ve střetu zájmů se jeví poměrně kompaktní a přehledná. V rozhodnutí ze dne 24. 2. 2009 vyloučil Nejvyšší soud podpůrnou aplikaci starého občanského zákoníku ke střetu zájmů statutárního orgánu jednajícího jménem společnosti a dveře nechal otevřené analogii § 22 odst. 2 SOZ.

V rozhodnutí ze dne 20. 5. 2010 naopak ke střetu zájmů statutárního orgánu jednajícího jménem společnosti doplnil, že bude nutné se zabývat i tím, zda právní úkon obстоjí i podle podpůrné úpravy občanského zákoníku, když výslovně uvedl odkaz na § 1 odst. 2 ObchZ.

Rozhodnutí ze dne 24. 9. 2013 kombinuje obojí z výše uvedeného – deklaruje analogii § 22 odst. 2 SOZ, což odůvodňuje závěrem rozsudku ze dne 20. 5. 2010 o podpůrné aplikaci občanského práva. Tentokrát však již bez výslovného odkazu na podpůrnou funkci občanského práva (§1 odst. 2 ObchZ).

Ustanovení § 13 odst. 1 ObchZ rozlišuje přímé a nepřímé jednání podnikatele. Jednání statutárního orgánu jménem obchodní společnosti, je přímým jednáním společnosti, a jako na takové nelze dle teorie subsidiárně použít ustanovení o zastoupení ve starém občanském zákoníku⁹; to lze použít subsidiárně pouze na nepřímé jednání podnikatele. S ohledem na závěry judikatury, lze dovodit analogickou aplikaci § 22 odst. 2 SOZ, kterou však nelze ztotožňovat se subsidiární aplikací dle §1 odst. 2 ObchZ.

5. Použitelnost judikatury na právní stav od 1. 1. 2014

5.1. 21 Cdo 11/98 ze dne 17. 11. 1998

Rozsudek nejvyššího soudu byl aplikován na skutkový stav, kdy jednatel uzavřel jménem společnosti pracovní smlouvu, ve které sám jako fyzická osoba vystupoval na druhé straně smlouvy.

V dikci nové úpravy by vzhledem k zcela novému institutu preventivní informační povinnosti bylo nutné, aby jednatel z titulu své funkce dle § 55 odst. 1 ZOK informoval příslušný orgán o tom, že hodlá takovou smlouvu uzavřít, nevykonává-li sám jako jediný společník působnost nejvyššího orgánu. Kontrolní či nejvyšší orgán může uzavření takové smlouvy (tedy i pracovní smlouvy) zakázat, není-li její uzavření v zájmu obchodní korporace (§56 odst. 2 ZOK).

Pokud jednatel neinformuje v rozsahu své informační povinnosti a smlouvu uzavře, poruší kvalitu péče řádného hospodáře a bude muset vydat prospěch, který v souvislosti s takovým jednáním získal. Otázkou však zůstává, zda mohl v takovém případě zastupovat společnost při uzavření smlouvy, tedy zda mohla platně vzniknout? Úprava v zákoně o obchodních korporacích k tomu nic neobsahuje. Subsidiárně tedy aplikujeme § 437 odst. 1 NOZ, dle kterého nemůže zastoupit jiného ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného, ledaže při smluvním zastoupení zastoupený o takovém rozporu věděl nebo musel vědět. Taková smlouva by tak nejspíše trpěla relativní neplatností dle § 437 odst. 2 NOZ.

Pokud jednatel informuje příslušný orgán, který mu uzavření smlouvy zakáže, a jednatel takovou smlouvu sám se sebou přesto uzavře, přijde na řadu opět aplikace § 437 odst. 1 NOZ a současně odpovědnost jednatele vzhledem k porušení omezení jednatele oprávnění (§ 47 ZOK) nebo odpovědnost orgánu, který uzavření smlouvy zakázal, ukáže-li se, že nejednal s péčí řádného hospodáře (§ 49 odst. 1 ZOK).

Závěr rozsudku sp. zn. 21 Cdo 11/98 ze dne 17. 11. 1998, který z ustanovení § 14 odst. 2 ZP, jež vylučuje, aby jiného zastupoval ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného, analogicky dovodil nemožnost jednání statutárního orgánu jménem společnosti při rozporu svých zájmů se zájmy se společností, bude mít v tomto případě relevanci i nadále.

Dle úpravy účinné od 1. 1. 2014 je právnická osoba nesvéprávná, nemůže jednat přímo, tak jako to mu bylo do 31. 12. 2013. Členové orgánů právnické osoby za ni rozhodují a nahrazují její vůli (§ 151 NOZ). Člen statutárního orgánu může zastupovat právnickou osobu ve všech záležitostech (§ 163 NOZ), je tedy zástupcem (§ 161 NOZ ve spojení s § 164 odst. 1) a jako na zástupce se na něj bude subsidiárně vztahovat i obecné ustanovení o zastoupení § 437 NOZ ve smyslu nemožnosti zástupce zastoupit jiného, v případě, že zájmy zástupce jsou v rozporu se zájmy zastoupeného.

5.2. 29 Cdo 3864/2008 ze dne 24. 2. 2009

Závěry rozsudku ohledně přímého a nepřímého jednání podnikatele vzaly za své rekodifikační úpravou, dle které je právnická osoba nesvéprávná a nemůže jednat přímo, ale pouze nepřímo – v zastoupení. Za právnickou osobu jednají zástupci, kteří nahrazují její vůli. I statutární orgán právnické osoby je zástupcem, zastupuje společnost a bude se tak i na něj uplatňovat subsidiárně obecná úprava o zastoupení nového občanského zákoníku.

Úpravu zastupování společnosti členem orgánu ve střetu zájmů je nutno rozčlenit na preventivní informační povinnost (§54 ZOK – §58 ZOK), jejíž porušení je porušením péče řádného hospodáře (§ 159 NOZ) a zakládá povinnost vydat prospěch takto získaný. Zároveň bude při nedodržení informační povinnosti dle pravidel o střetu zájmů ze strany člena orgánu nutno aplikovat § 437 NOZ. Úprava je tedy zcela jiná. Instituty povinnosti k náhradě škody jsou speciálně upraveny v zákoně o obchodních korporacích a otázky platnosti právních jednání takto učiněných v novém občanském zákoníku za jeho subsidiárního užití.

Rozsudkem dovozená povinnost loajality statutárního orgánu ke společnosti jako součást náležité péče resp. péče řádného hospodáře doznala výslovného zákonného stanovení v §159 NOZ, který stanoví: „*Kdo přijme funkci člena voleného orgánu, zavazuje se, že ji bude vykonávat s nezbytnou loajalitou i s potřebnými znalostmi*

a pečlivostí. Má se za to, že jedná nedbale ten, kdo není této péče řádného hospodáře schopen...". V tomto ohledu bude tedy relevantní i nadále. Stejně tak platí závěr, že porušení povinnosti loajality a tedy péče řádného hospodáře, nečiní neplatným jednání, při kterém se tak stalo. Porušení péče řádného hospodáře zakládá povinnost vydat obchodní korporaci získaný prospěch v souvislosti s takovým jednáním, případně jeho nahrazení v penězích (§53 ZOK).

5.3. 11 Cdo 910/2009 ze dne 20. 5. 2010

Závěr rozsudku, ve kterém Nejvyšší soud konstatoval, že pro případ, kdy nebude na konkrétné skutkový stav dopadat úprava střetu zájmů obchodní společnosti a jejího statutárního orgánu dle obchodního zákoníku, bude nutné se zabývat i tím, jestli tento skutkový stav obстоjí (s přihlédnutím k rozsudku sp. zn. 21 Cdo 11/98 ze dne 17. 11. 1998) i z pohledu práva občanského (§ 1 odst. 2 ObchZ), lze v podstatě vztáhnout i na úpravu po 1. 1. 2014.

Ač bylo dle mého názoru v předmětné věci dovozeno v souladu se závěry dalšího rozhodnutí sp. zn. 21 Cdo 3694/2012 ze dne 24. 9. 2013 spíše přiměřené použití § 22 odst. 2 SOZ na střet zájmů obchodní společnosti a jejího statutárního orgánu, není v tom třeba již dle nové dikce nesvéprávné právnické osoby spatřovat rozpor vzhledem k tomu, že právnická osoba je nesprávná a vždy za ni jedná zástupce, který nahrazuje její vůli.

Nebude-li tedy konkrétní skutkový stav dopadat úprava střetu zájmů společnosti a člena jejího orgánu dle zákona o obchodních korporacích, bude nutné se zabývat i tím, jestli tento skutkový stav obстоjí i dle nového občanského zákoníku.

Vztah nového občanského zákoníku k zákonu o obchodních korporacích je založen na principu subsidiarity obecného zákona k zákonu speciálnímu.

6. Závěr

V předchozích odstavcích jsem se pokusil zanalyzovat vybranou judikaturu Nejvyššího soudu ČR na podkladě obchodního zákoníku a starého občanského zákoníku v otázce zastupování a.s. či s.r.o. členy orgánů ve střetu zájmů (jednání jménem společnosti členy orgánů ve střetu zájmů do 31. 12. 2013). Snahou bylo zanalyzovat některá zásadní rozhodnutí a určit jejich použitelnost na právní stav k účinnosti zákona o obchodních korporacích a nového občanského zákoníku.

Nutno dodat, že právní úprava zastupování ve střetu zájmů v zákoně o obchodních korporacích a v novém občanském zákoníku do velké míry vyšla právě ze závěrů judikatury vzniklé za účinnosti obchodního zákoníku a starého občanského zákoníku, která dospěla do konstantní podoby.

Rekodifikace však přinesla v samotné oblasti střetu zájmů obrat doslova o 360 stupňů. Zavedením pro naše obchodní právo nové informační povinnosti člena orgánů při střetu zájmů se společností je otevřena brána pro zcela novou judikaturu.

Úprava zákona o obchodních korporacích a nového občanského zákoníku ohledně zastupování členy orgánů ve střetu zájmů přebírá většinu závěrů dosavadní (ke vztahu k úpravě účinné do 31. 12. 2013) judikatury a neměli bychom očekávat nějaká zásadní prolomení.

7. Prameny

Odborná literatura:

1. ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ a Milan HULMÁK. *Občanský zákoník: komentář*. 2.vyd. Praha: Beck, 2009, 2 sv. ISBN 978-80-7400-108-6.
2. DĚDIČ, Jan. *Obchodní zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha: Polygon, 2002, S. 1747-3055. ISBN 80-7273-071-1.
3. BEJČEK, Josef. Principy odpovědnosti statutárních a dozorčích orgánů kapitálových společností. *Právní rozhledy*. 15172007613-624, s 613-624.

Normativní právní akty:

1. Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (účinný do 31. 12. 2013). In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 17. 4. 2014].
2. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (účinný do 31. 12. 2013). In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 17. 4. 2014].
3. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 17. 4. 2014].

4. Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích). In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 17. 4. 2014].
5. Zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (účinný do 31. 12. 2006). In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 17. 4. 2014].
6. Směrnice Rady 77/91/EHS ze dne 13. prosince 1976 o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 58 druhého pododstavce Smlouvy při zakládání akciových společností a při udržování a změně jejich základního kapitálu, za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření (tzv. Druhá směrnice), ve znění pozdějších změn. In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 17. 4. 2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>.
7. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/30/EU ze dne 25. Října 2012 o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 54 druhého pododstavce Smlouvy o fungování Evropské unie při zakládání akciových společností a při udržování a změně jejich základního kapitálu, za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření. In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 17. 4. 2013]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>.

Judikatura:

1. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 11. 1998, sp. zn. 21 Cdo 11/1998.
2. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 2. 2009, sp. zn. 29 Cdo 3864/2008.
3. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 5. 2010, sp. zn. 29 Cdo 910/2009.
4. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 6. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2964/2008.
5. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 29 Cdo 2974/2012.
6. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 10. 2004, sp. zn. 29 Odo 1137/2003.
7. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 1. 2009, sp. zn. 29 Cdo 1780/2008.
8. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 9. 2013, sp. zn. 29 Cdo 23/2013.
9. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 9. 2009, sp. zn. 29 Cdo 4063/2007.
10. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 2. 2012, sp. zn. 31 Cdo 3986/2009.
11. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 5. 2003, sp. zn. 29 Odo 430/2002.
12. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 9. 2013, sp. zn. 21 Cdo 3694/2012.

¹ Viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 2. 2009, sp. zn. 29 Cdo 3864/2008, rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 6. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2964/2008 či rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 29 Cdo 2974/2012.

² DĚDIČ, Jan. *Obchodní zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha: Polygon, 2002, S. 1747-3055. ISBN 80-7273-071-1, s. 2417.

³ BEJČEK, Josef. Principy odpovědnosti statutárních a dozorčích orgánů kapitálových společností. *Právní rozhledy*. 15172007613-624, s 613-624.

⁴ Platnost Druhé směrnice skončila k 3. prosinci 2012 a byla nahrazena směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2012/30/EU ze dne 25. října 2012.

⁵ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 10. 2004, sp. zn. 29 Odo 1137/2003.

⁶ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 1. 2009, sp. zn. 29 Cdo 1780/2008 a rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 9. 2013, sp. zn. 29 Cdo 23/2013.

⁷ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 9. 2009, sp. zn. 29 Cdo 4063/2007.

⁸ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 2. 2012, sp. zn. 31 Cdo 3986/2009.

⁹ ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ a Milan HULMÁK. *Občanský zákoník: komentář*. 2.vyd. Praha: Beck, 2009, 2 sv. ISBN 978-80-7400-108-6, s. 285.